

Miloš Kordić

LEPTIR-MAŠNA S KRASTAVIM TUFNAMA NEODREĐENE BOJE

Ne samo što mu je Radosav Rakić bio šef u pošti u S., punih trideset godina, uveo ga u bezbrojne zapretane krugove posla kojem su se obojica posvetili, nego ga je naučio i mnogim životnim tajnama, vežbao ga uglađenosti u ophođenju, odevanju i ishrani. To se ne zaboravlja, mrmlja u sebi gospodin Đorđe Belajski dok pred ogledalom veže jednu po jednu leptir-mašnu koje je juče kupio. I kao za inat: nema onakve kakvu je zamišljao i kakvu je mislio da je kupio.

Gospođa Belajski ulazi u sobu i govori: Jedno je kad ih gledaš tamo, u radnji, a sasvim je nešto drugo kad ih doneseš kući.

On je moli da izađe i da zatvori vrata za sobom. Jedna muva iskoristila je otvorena vrata i ušla u sobu. Te ga sada i ona nervira. On posmatra njena krila i zamišlja ih kao minijaturnu leptir-mašnu kakva bi mu baš pristajala. Jer ga je i Raša Rakić ne jednom opominjao kako bi trebalo svet da posmatra kao minijaturnu galaksiju što mu je nadohvat ruke. Potrebno je samo da ispružiš ruku i – sve ti je tu, ništa nije daleko: pisma, pečati, jastuče s mastilom, olovke, fioka sa sitnim i krupnim novčanicama, sveska preporučenih pisama i paketa..., govorio mu je gospodin Rakić.

Napokon mu ne bi ni jedna od kupljenih mašna po volji. Sa noćnog ormarića uze koverat, izvadi beli plastificirani papir i počne ne zna se ni koji put da čita: *Imamo neizmernu čast i zadovoljstvo da Vas pozovemo da prisustvujete činu našeg presrećnog životnog trenutka – činu sklapanja braka između gospodina Radosava Rakića i gospođice Jelice Tretonijević, u Domu penzionera „Radost novog života”, u nedelju, 21. marta ove godine, u 11 časova. Srećni mladenci. O, Bože, konačno! raduje se gospodin Belajski, vraća hartiju u koverat, tera dosadnu muvu pa koverat stavlja na ormarić na kojem je i stajao. On, za koga su svi misli i govorili da nikad neće ni jedna uspeti da ga ulovi i da ga uvede u bračne vode, eto je sada uhvaćen. Radosav Rakić se, dakle, ženi.*

Posle završene više upravne škole, Đorđe Belajski je nekoliko meseci razmišljao: gde će, šta će i kako će dalje? A onda je naleteo na Radosava Rakića. Slušajte, mladiću, meni je potreban mlad, pametan, pošten, okretan i obrazovan mladi radnik, kazao je tog davnog leta drug Radosav, kako je gospodin Đorđe mislio da oslovljavaju tog otmenog i uvek službenog čoveka, koji je zatim iz novčanika izvadio poveću hrpu novčanica i pružio ih Đorđu: Otiđite u Novi Sad, kupite novo odelo, jednu plavu i jednu belu košulju, dva para cipela i obavezno – dve-tri leptir-mašne s tufnama neodređene boje.

Đorđe ga je tada, seća se kao da je bilo juče, gledao u čudu, jer još nije ni primljen, jer valjda o tome još neko odlučuje, jer jeste da drug Radosav njega poznaje, ali da mu uvali hrpu novčanica i da ga šalje da kupi... Osim toga, šta će njemu, Đoletu dakle, leptir-mašna, jer vreme je izgradnje, vreme je jednostavnih radnih odela, opanaka i čizama, sirotinjske

odeće... Neću da vas vidim, u ponedeljak, u pošti, bez leptir-mašne, prikričio mu beše Radosav, a Đorđe je, eto, razumeo i da u ponedeljak stupa na posao.

Pred očima mu je i sada, kao da se sve to u ovom trenutku događa, uz ovu dosadnu movu, slika onih koji su ga u čudu posmatrali dok je koračao ulicama ka pošti. Osećao se kao da je go, kao da žene gledaju u njegovo spolovilo, a muškarci u leptir-mašnu, jer i on je osećao jedino mašnu na sebi, mada je u novim cipelama koračao kao paradni konj. Jedna starija žena, koju je poznao sa pijace, samo je progundala: Bože, svašta! Prijatelj iz detinjstva procedio je kroz smešak: O, lepo, ode ti u buržoaziju!

Prvo što je Radosav Rakić kazao, beše: Gospodine Belajski, ne valja! S tom mašnom ličite na klovna u cirkusu! Začudo, Đorđe tek tada beše primetio da i Rakić nosi leptir-mašnu. Znači, navikao sam da ga viđam takvog, kao što su i drugi takođe navikli. I brzo ćete se uveriti, dodao je Rakić, svi će početi da vas oslovljavaju sa *gospodine Belajski* i svi će vam persirati. Upravo ovako kao što se i prema meni odnose. Znači, nikome ne pada na pamet da me oslovi sa *druže Rakiću* ili bilo kako drugačije. Ja nemam ni prijatelja ni neprijatelja. Pa vas molim da ni vi ne stvarate takve krugove. Budite isključivo centar svog sveta. Sami a, opet, sa svima. Strogi prema sebi, a pravedni i uljudni prema drugima.

Sutradan je Belajski došao s novom leptir-mašnom. Jao, još gore! vrisnuo je gospodin Rakić, seo i počeo da uvodi pripravnika Belajskog u posao.

I tako je gospodin Belajski ispratio gospodina Rakića u penziju a da nije uspeo da nađe leptir-mašnu s tufnama neodređene boje.

Belajski sede na ivicu kreveta, složi leptir-mašne jednu do druge (Nije moguće da nema onakve kakvu sam zamišljao i kakvu sam mislio da sam je kupio, objašnjava samom sebi gospodin Belajski) i poče glasno da prebira: Ova je, dakle, oker sa smeđim tufnama koje mi vuku na smotane crvuljke, pa kad ih on vidi odmah će reći kako bi ti crvići dobro došli za nečiji akvarijum, ne, ne valja, ova je u lila boji sa zelenkastim tufnama koje su nalik kolutićima sitno iseckanih listova mladoga crnog luka, pa kad ih on vidi odmah će reći kako bi ti kolutići dobro došli za neko varivo od mladog povrća, ne, ne valja, ova je skroz braon sa žutim tufnama koje su kao brabonjci ljudskih govničaka, pa kad ih on vidi odmah će reći kako izgledam kao da imam meku stolicu, ne, ne valja, ova je u akvamarin boji sa crnim tufnama koje su nalik na one dugmiće koji se nose u žalosti a povodom smrti nekoga najrođenijeg, pa kad ih on vidi odmah će pitati – kako sam mogao da dođem na svečanost, a neko mi je umro, ne, ne valja, e, ova je potpuno teget i jedina s tufnama neodređene boje koje ne mogu da podsete ama baš na bilo šta, te ako to nije – to, onda zaišta ne znam šta je to što bi njega zadovoljilo. Belajski skoči s kreveta, muva se podiže s jedne od žutih tufni, one četiri mašne Belajski spremi, a ovu, petu, stavi na stranu, jer nju će, uz crno odelo i belu košulju, muva odleti do košulje, Belajski je potera, u sobu uđoše i prvi zračci sunca, iz kuhinje dopiru zvuci Kloda Debisija, iz njegovoga orkestarskog dela *Popodne jednog fauna*, jer seća se Belajski reći gospodina Rakića: Odmah se opredelite za ozbiljnu muziku, nadoknadite sve što ste dosad propustili, ne zalazite u krčme i kojekakve ćumeze, izađite isključivo u nedeljna jutra u Gradsku kafanu, s novinama u rukama, nikad ne uzimajte one njihove što vise, naručite čaj od kamilice, i uvek budite u tamnom odelu, s belom košuljom i leptir-mašnom, pri ulasku šušir obavezno pružite konobaru da ga on stavi na vešalicu, ukoliko konobara nema odmah, sačekajte časak-dva, ali nemojte da se

napadno okrećete, ne iznenađujte se zbog bilo čega, hodajte uvek uspravno ma koliko da vas bole leđa, ne ulazite u kafanu ukoliko ste prehladjeni ili, ne dao bog, kad uganete nogu pa da se primeti kako vučete neku nogu za sobom, ili, pak, da na ruci imate zavoj, ili, što je još gore, kakav flaster na glavi, pa kad ja ulazim u kafanu, a nikad se neće desiti da ja dođem pre vas, budite sigurni u to, ustanite i čekajte, nikad vi nemojte prvi da pružite ruku meni nego to činim isključivo ja, ukoliko budem smatrao da bi tog jutra trebalo da se uopšte i rukujemo, nemojte da vi mene zapitkujete već to činim ja, a vi odgovarate što je moguće kraće i tiše, te još i to – ukoliko neko od sreskih ili opštinskih rukovodilaca uđe u kafanu, ja ustajem prvi pa tek vi i nikad ne gurajte prvi svoju ruku, pružite je tek kad se ja pozdravim, mada ne morate da se plašite, jer uvek ću vas predstaviti ma koliko bio uveren da oni vas već poznaju, i nikad ih vi ne zovete da sednu za naš sto, jer to pravo pripada isključivo meni.

Sećam se, seća se gospodin Đorđe Belajski, kad je počela moja Milica da me saleće, a pre toga je uspeo da me odvrati od mnogih, kako je kazao: Sada i vi kružite, vreme vam je, gospodine Belajski, gospođica je prošla kroz sve krugove pakla kako bi stigla do vas, zar ste slepi pa ne vidite da ona sama sebi šalje pisma iz Novog Sada, sa putovanja po Fruškoj gori, iz Beograda, razglednice iz Sremskih Karlovaca, sa Palića, a vi ste se udrvenili kao panj posle seče, samo ste nju lišili svoje uljudnosti, pa je Milica i uspela, evo smo dočekali i starost, međutim, sećam se – kad sam ga pitao da li bi hteo da nam kumuje, kazao je: Da, ali od sutra tražite gde ćete da radite, jer meni ne pada na pamet da se sa nekim ovde još i kumam! Kad sam hteo da mu od svojih pripravnčkih plata vraćam one pare što mi ih je dao pre nego što sam i počeo da radim, kako bih mogao da kupim odelo, cipele, košulje i te, proklete, daleko bilo, leptir-mašne, odmahnuo je rukom i kazao: Idite, molim vas, gospodine Belajski, i vi i vaše pare!

Milice, daj, molim te, dođi i isteraj ovu dosadnu muvu iz sobe! Unerediće mi leptir-mašnu koju sam odabrao. Gospodin Rakić vidi i iglu u plastu sena, a kamoli da ne vidi muvlje flekice po tufnama neodređene boje, dere se gospodin Đorđe i glasom nadjačava Debisijevu muziku.

Kakva je to sada neodređena boja, Đorđe? pita gospođa Belajski, s vrata, pokušavajući potom da pronađe muvu, čiji bilo kakav zzzzz ne može da uhvati.

Onu koju pokušavam da pronađem ceo radni vek. Jer, kad on kaže da se u boji tufni ogleda lice čoveka koji nosi leptir-mašnu, njegov karakter, njegove radne navike, njegova moć da vlada sobom i sa drugima, boja njegovoga glasa, hrana koju voli i koju podređuje svojim skromnim prohtevima, literatura koju čita, zar je jednom rekao da može da prepozna čoveka koji čita Šekspira u odnosu na onoga koji je pročitao lumpenproleterske romane *Kako se kalio čelik* i *Mati*, misliš li da je bilo kada otkrio tajnu o tome gde je nabavljao Lista, Šopena, Mocarta i šta ti ja znam koga sve ne, a govorio mi je i to kako će me po boji tufni prepoznavati baš oni koji takođe nose leptir-mašne, koji su, istina, retki, ali – ima ih, što se meni zaista i događalo, mada nikad nisam mogao da budem siguran – da li to jeste ili nije upravo ta, neodređena boja, na kojoj je gospodin Rakić gotovo ceo moj radni vek insistirao... Šta je s tom muvom, Milice?

Gospodin Rakić ne poziva i supruge svojih prijatelja? postavlja gospođa Belajski po već ne zna se ni koji put isto pitanje, kao što ga postavlja i u vezi s neodređenom bojom,

dok u uglu, iza plakara, vreba muvu, uverena kako se ta štetočinka baš tu zavukla, zatim zatvara levo oko, jer desnim vidi bolje i dalje, ali to što je ugledala – ne beše muva, te se gospodin Đorđe nasmeja, držeći leptir-mašnu u desnoj ruci i čekajući konačnu ocenu svoje supruge.

Ne, gospodin Rakić nema ni prijatelja ni neprijatelja. On je uvek bio sam sa sobom, a okružen mnoštvom. To je ta ravnoteža, koju je teško dostići, a on ju je, čini mi se, dostigao, koju mi, drugi, ne razumemo, dok je njemu u njoj i s njom lepo.

A šta će sada biti, kad ta njegova izabranica, Jelica, uđe u njegov život? Ulazi li ona kao prijatelj ili kao neprijatelj? Ili, jednostavno, kao supruga?

Kakva supruga! Molim te, Milice, daj se saberi! Svet supruge jeste svet prilagođavanja i podređivanja. Taj svet izvan nje ne postoji ni za koga drugog. Taj svet nije ni slovo, ni reč, ni razglednica, ni pismo, ni novčana pošiljka, ni paket, a možda jeste tek pečat, i to onaj pečat kojim se pečati sudbina njenog sveta, u njoj i samo za nju, kao što je i tvoj svet bio, i još uvek jeste, u izboru mašne s tufnama neodređene boje, jer sam, birajući boju tufni, prisiljavao tebe da kroz tu boju učestvuješ u životu u koji si, slećući me, nezaustavljivo sr-ljala. Ono što je tebi pripadalo – bilo je jedino iz mene, ti drugo nisi posedovala i to što si posedovala i što poseduješ – ne postoji u meni, jer mene to nikad nije interesovalo.

Lepo, gospodine Belajski. A deca? A naši unuci?

Svako dete odnelo je u sebi veliki svet svog zavičaja. Odnelo je i deo tebe i deo mene. Njihovi novi svetovi, tamo, sasvim su mali, minijaturni, kako bi rekao gospodin Rakić. Dok će unucima oni svetovi u kojima su rođeni – biti veliki svetovi, a ovo ovde... Eto je, Milice, ode pod zavesu!

Ma, ti nisi normalan! Otkud muva u ovo doba godine?! Em me muvaš s tufnama neodređene boje, em me sada muvaš i s tom muvom, reče gospođa Belajski i izađe iz sobe.

Poslednji put posetio je Đorđe Belajski svoga nekadašnjeg šefa i dobročinitelja pred Božić. Beše krut i služben, kao i uvek, u braon odelu, s belom košuljom i leptir-mašnom s tufnama zaista neodređene boje. Gde li ih samo pronalazi? pitao se tada gospodin Belajski. Da ga je neko pitao za boju, Belajski ne bi znao da objasni o kojoj se boji radi. Nikad majstorima koji izrađuju mašne Belajski nije ni pokušavao da objašnjava, jer oni to ne bi razumeli, pa je on birao, smarao ih, naručivao izradu isključivo za sebe, rečima – da boje tufni budu nešto drugačije od onih koje su mu iznosili na pult, odnosili ih do vrata na dnevnu svetlost, ubeđivali ga u to da je to verovatno ta boja koju on traži, i tako dalje. Dok ta, na gospodinu Rakiću, po svemu sudeći, beše ona prava. Uuhvativši mu pogled na svojoj leptir-mašni, gospodin Rakić je rekao: Ne trudite se, gospodine Belajski, to je moja neodređena boja. Trebalo bi i vi da pronađete svoju neodređenu boju, a koju ću i ja moći da prihvatim kao vašu. Ne vredi da razbijate glavu. Tolike ste je godine uludo razbijali. I da vam kažem – nemojte često da dolazite. Može neko da pomisli da ste mi prijatelj, rođak ili bogzna ko. Nego, da vam kažem još i to – kad vi meni u sebi tepate *Raša*, izbijte to iz glave. Koji đavolski *Raša*!

Pa je gospodin Rakić ispratio gospodina Belajskog do ulaznih vrata Doma penzionera.

No, sada se Belajski seća: u uglu prostranog hola stajala je sada starica i gledala kroz prozor, iščekujući da joj neko priđe, tako se njemu, gospodinu Belajskom činilo. Ali, kako sada da zamisli gospodina Rakića koji bi trebalo da deli svoju starost sa istovetnom staro-

šču? Te je u jednom trenutku, tada, tu, kod vrata, začuo muvu koju je, izgleda, poneo u svojoj glavi i sačuvao je do marta. A tada beše početak januara.

S kutijom, koju mu je majstor za leptir-mašne upakovao u papir boje crvenkastog kristala, a koji je doneo Belajski, i uvezao je pozlaćenom trakom, gospodin Đorđe Belajski, uspravno i paradno, stupio je u prostrani hol Doma penzionera *Radost novog života*. Beše nedelja, 21. mart, deset časova i trideset minuta, jutro beše većma neodređene no crvenkastožučkaste boje, sunčevi zračci behu umrežili i obeležili, kroz zavesu, ono mesto na kojem je, početkom januara, stajala ona seda starija gospođa. Zatim je Belajski zastao, ne skidajući pogled s tog ugla. Odjednom oseti svu težinu sveta u svom telu. Htede da spusti kutiju bilo gde i da se okrene i izađe. Ali ga preseče glas gospodina Radosava Rakića, koji se pojavio iz hodnika, s levog krila zgrade. Belajski ga je gledao ukočeno i razroko divlje.

Gospodine Belajski, beše to baš taj glas koji je Belajski, sav ukočen, začuo, kako vas, gospodine Belajski, nije sramota?! Donosite mi na poklon, u toj čađavoj kutiji, koju ste nakinđurili s tim odvratnim zelenkastim papirom i uvezali s tom dozlaboga devičanskom lila trakom, leptir-mašnu s krastavim tufnama neodređene boje!

Pa, čekajte, gospodine Rakiću, još vam nisam ni uručio poklon! pobuni se Belajski, što mu ne beše svojstveno u bilo kakvom razgovoru sa gospodinom Rakićem.

Šta da čekam?! Zar ne vidite da sam ja danas stavio crnu leptir-mašnu? Šta mislite – zbog čega?

Gospodin Đorđe Belajski se okrenu, s poklonom u ruci, jer se i gospodin Radosav Rakić pre njega okrenuo i zašao u hodnik iz kog se pojavio. Te mu se, gospodinu Belajskom dakle, učini da je, kod ulaznih vrata, čuo zujanje prve prolećne muve.

Jer beše i prvi dan proleća, ukoliko ga sećanje ne vara.